

## МАКТАБГАЧА TALIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNING KASBIY MEHNATGA OID KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

*Komilova Feruza Komiljon qizi*

*Namagan viloyati To'raqo'rg'on tumani*

*38-son DMTT direktori*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarni mehnatga asta-sekin qiziqtirish, ularning kasbiy mehnatga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otish, mehnat faoliyatining boshlang'ich ko'nikmalarini o'rgatish va mehnatsevarlikni rivojlantirish kerak. Tarbiyalanuvchilarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerakligi keltirilgan.

**Аннотация:** В этой статье необходимо постепенно заинтересовывать дошкольников к труду, пробуждать в них страсть к профессиональному труду, обучать основным навыкам труда и развивать трудолюбие. Утверждается, что детям следует помочь понять социальную значимость профессионального труда, вовлекая их в общественно-полезный труд вместе со взрослыми.

**Abstract:** In this article, it is necessary to gradually interest preschoolers in work, awaken in them a passion for professional work, teach basic labor skills and develop diligence. It is argued that children should be helped to understand the social significance of professional work by involving them in socially useful work together with adults.

**Kalit so'zlar:** Tarbiyalanuvchilar, kasbiy mehnat, ko'nikma, atrof-muhit, o'yinlar, tarbiya, jarayon, axloqiy, faoliyat.

**Ключевые слова:** дети, профессиональная деятельность, умение, среда, игры, образование, процесс, нравственность, деятельность.

**Key words:** children, professional work, skill, environment, games, education, process, moral, activity.

O'zbekiston rivojlanishining yangi bosqichida barcha sohalarda islohotlar amalga oshirilib kelinmoqda. Xususan, so'ngi yillarda har bir soha rivojlanishiga asos bo'lib xizmat qiladigan ilm-fan va ta'limga ham katta e'tibor qaratilib kelinmoqda. Prezidentimiz ta'kidlab o'tganlaridek ta'lim sifatini oshirish esa yangi O'zbekiston taraqqiyotining yakkayu-yagona to'g'ri yo'lidir. Shunday ekan, farzandlarimizni bilim olishi, kasb-hunar egallashi, o'zini- o'zi rivojlantirishlari uchun barcha shartsharoitlar va imkoniyatlar davlatimiz tomonidan yaratib berilmoqda. Bolalar bog'chasi o'qituvchilari uchun maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirish dasturiga rioya qilish muhimdir, lekin hech qachon yangi va original narsaga bo'lgan xohishni yo'qotmang.

Bugun siz Internetda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ko'plab kasbiy yo'l-yo'riq darslarini topishingiz mumkin va ular chaqaloqlar uchun ideal faoliyatingizni yaratishda katta yordam berishi mumkin..Tarbiyachi tarbiyalanuvchilarni kattalar bilan birgalikda ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilgan holda kasbiy mehnatning ijtimoiy ahamiyatini anglab yetishlariga yordam berishi kerak. Ish jarayonida namoyon bo'ladigan o'zaro yordam va g'amxo'rlikning hayotiy misollarini keltirgan holda, tashkiliylikni, izchillikni va vazifalarni aniq taqsimlashni talab qiladigan kasbiy mehnat jarayonining birlashtiruvchi ma'nosini ta'kidlash muhimdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni dastlabki kasb-hunarga yo'naltirish o'yin va mashg'ulotlar davomida ularning tug'ma layoqati, moyilligi va qobiliyatlarining ilk nishonlarini o'rganib borishi bilan mehnatga ijodiy munosabatini, tengdoshlari va kattalarga yordamga tayyorgarlik xususiyatlarini takomillashtirish turli kasb-hunar to'g'risida yoshiga mos qilib ma'lumotlar berish yo'nalishlarida olib boriladi. Bunda albatta maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning fiziologik, individual-psixologik xususiyatlari hisobga olinishi kerak. Ma'lumki, bu yoshda idrok, diqqat, xotira va tafakkur, nutq ba tasavvur sezilarli darajada shakllangan va shakllanishi faol ketayotgan davr hisoblanadi. Bu maktabgacha ta'lim tarbiya-lanuvchisini maqsadli va ongli xatti-harakati hamda berilayotgan ma'lumotlarni tushunishi, o'qish imkonini beradi. Shuningdek, bu yoshda o'z xatti-harakatini nazorat qilish, o'zligini baholashning soddaroq bo'lsada ko'rinishlarini bolalarda kuzatish mumkin.

### **Tarbiyalanuvchilarning kasbiy mehnatga ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy vazifalari:**

- mehnat qobiliyatini rivojlantirish;
- atrof-muhit va hayotning tuzilishi haqidagi g'oyalarni boyitish (mehnat faoliyatida mumkin bo'lgan ishtirok etish jarayonida);
- jamoada ishlash va jamoaviy ishlashga tayyorlik
- aqliy rivojlanish, shu jumladan axborotni, g'oyalarni idrok etishni rivojlantirish sodir bo'layotgan narsalar haqida, harakatlarning ma'nosini tushunish, mehnat asboblardan foydalanishning ma'nosi va usullarini tushunish, mehnat jarayonini rejalashtirish va mehnat natijalarini oldindan ko'rish qobiliyatiga ega bo'lish;
- axloqiy va shaxsiy rivojlanish (boshqa odamlarning mehnatini hurmat qilish,ularga yordam berish istagi; mustaqillikni, faollikni rivojlantirish, o'zaro yordam, ijtimoiy foydali faoliyatga tayyorlik, boshlangan ishni oxiriga yetkazish qobiliyatini shakllantirish;
- nutqni rivojlantirish (so'z boyligini boyitish, muloqot qobiliyatlarini yaxshilash);
- jismoniy rivojlanish (qat'iyatlilikni rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, nozik vosita qobiliyatlari va boshqalar);

➤ estetik rivojlanish (ishni bajarish istagi va qobiliyatini egallash.nafaqat to'g'ri va tez, balki chiroyli).

Tarbiyachining maqsadi tarbiyalanuvchilarga o'z mehnatini bilish muhimligini, shuningdek, mehnatning qadr-qimmatini anglash, mehnat qoniqish olib kelishini ta'kidlab, natija quvonch va zavq keltirishi mumkin.

Kasbiy mehnat tarbiyasiga oid muammolarini hal qilish quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- O'z-o'ziga xizmat ko'rsatish;
- Uy-ro'zg'or ishlarida ishtirok etish;
- Tabiat burchagida ishlash;
- Qo'l mehnati;
- Tabiatda ishlash.
- Markazlar orqali ishlash

Mehnat quvonchi kuchli tarbiyaviy kuchdir. Bolalik yillarida tarbiyalanuvchi bu ezgu tuyg'uni chuqur his qilishi kerak. Mehnatda insoniy munosabatlarning boyligi tarqaladi. Agar tarbiyalanuvchi bu munosabatlarning go'zalligini his qilmasa, kasbiy mehnatga muhabbatni tarbiyalash mumkin emas. Mehnat tarbiyasi jarayonida eng avvalo, yosh tarbiyalanuvchilarda madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, o'rganish kerakbolalar nafaqat o'zlariga, balki boshqalarga ham g'amxo'rlik qilishlari kerak. Shu maqsadda quyidagi tadbirlardan foydalanish mumkin:

- “Tozalik –salomatlik garovi” -madaniy-gigiyenik ko'nikmalarni shakllantirish;
- “Keling, tanishamiz” –kasb turlari bilan tanishtirish;
- “Bizning yordamchilarimiz” -maishiy texnika bilan tanishish;
- “Yashil do'stlar” –o'simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- “Yashil do'stlar” –o'simliklarni parvarish qilishda ishtirok etish;
- “Jonli burchak” -hayvonlarni parvarish qilish bilan tanishish (baliq va boshqalar);
- “Mazali ustaxona” -pishirish asoslari bilan tanishish, jarayonga jalb qilish oddiy taomlarni tayyorlash

Mehnatning aqliy tomondan rivojlantirishdagi ahamiyati shundaki, mehnat jarayonidaular borliqni faol anglay boshlaydilar. Maktabgacha yoshdan boshlab tarbiyalanuvchilarga mehnat tarbiyasini berish ularni estetik va jismoniy jihatdan ham rivojlantiradi.Yosh avlodga berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir yosh guruhidagi tarbiyalanuvchilarning o'ziga xos xususiyatlarni etiborga olib tashkil etiladi, unga to'g'ri rahbarlik qilgandagina etarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha yoshidagi tarbiyalanuvchilarning o'ziga xos tomonlari ko'pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o'rganib

chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi ularning ma'lum maqsadga yo'naltirilganligi. Kichik maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mehnati inson jarayonga oid xarakter bo'lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasida amalga oshirilishi mumkin. Tarbiyachi tarbiyalanuvchilarni o'z faolyatlarini taxminiy rejalashtirib olishlariga o'rgatishi va ular faolyatiga rahbarlik qilib olishi lozim.

**Xulosa shuki,** Maktabgacha yosh davrida kasbiy mehnatga oid mashg'ulotlar o'yinlar orqali o'zaro bog'liq holda kechadi, biroq har qanday holda ham tarbiyalanuvchilar mehnatini o'yinga aylantirish, ularning farqini yo'qqa chiqarish noto'g'ri bo'lar edi. Tarbiyachilar va ota-onalar ta'sirida asta-sekin bolalar mehnati o'z vazifasi, mazmuni, metodi va tashkil etilishi bilan mustaqil faolyat sifatida ajratib boriladi. Mehnat qilish muntazam tarzda bo'lib unda hamma tarbiyalanuvchilar ishtirok etsa va kattalar mehnati bilan tanishtirib borilsa, u tarbiya vositasiga aylanadi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Boboyorova G. Bolalarni maktabga tayyorlashda interfaol usullardan foydalanish. Maktabgacha ta'lim j., 2007. 6-son. -14 b.
2. Bure R.S. Maktabgacha tarbiyachi va mehnat: Mehnat tarbiyasi nazariyasi va metodikasi // Darslik -metod. nafaqa. Sankt-Peterburg: Detstvo-Press, 2004. 141 p.
3. Kutsakova L.V. Bolalar bog, chasida Mehnat tarbiyasi: 3-7 yoshli bolalar bilan ishlash uchun: Uslubiy qo'llanma. Moskva: Mosaic-Synthesis, 2007. 135 p. (Bolalar bog, chasida ta'lim va tarbiya dasturi kutubxonasi)
4. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari. –T., 2018 yil
5. Z.B. Qodirov. Komil inson tarbiyasining pedagogik asarlari. T-2001.